

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านคอนเขือง และประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมของบ้านคอนเขือง พื้นที่ดำเนินการคือบ้านคอนเขือง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดยโสธร และพื้นที่จังหวัดยโสธร กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือกลุ่มคนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟในเขตพื้นที่บ้านคอนเขือง และจังหวัดยโสธร วิธีการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแนวคำถาม การสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และลงมือปฏิบัติการร่วมกันจริงในหลายกิจกรรม

ผลการศึกษาพบว่าในอดีตพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านคอนเขือง เป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้านในประเพณีทั้งสิบสองเดือน เป็นการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ และศรัทธาต่อการขอฝนขอฟ้าจากพญาแถนด้วยการสื่อสารผ่านบั้งไฟ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อก็คือ การจุดบั้งไฟเสี่ยง และรำเซิ้งถวายปู่ในหมู่บ้าน เป็นบุญประเพณีที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน ในการจัดเตรียมงาน เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ญาติพี่น้อง บ้านใกล้บ้านไกล พบปะสังสรรค์ ในปัจจุบันพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านคอนเขือง เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมจัดเตรียมงานของคนในชุมชนน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำ และคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ซื้อ หรือจ้าง หรือเช่า บั้งไฟจุด บั้งไฟเอ้ และขบวนรำเซิ้ง จากหมู่บ้านใกล้เคียง หรือแหล่งให้บริการเฉพาะ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดงานสูงขึ้นจนเป็นภาระหนักของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง จุดมุ่งหมายของประเพณีบุญบั้งไฟเป็นไปเพื่อความบันเทิง และการแข่งขันมากกว่าการสืบทอดตำนาน ความเชื่อและศรัทธาต่อการขอฝนจากพญาแถนดังในอดีตที่ผ่านมา

ในอดีตพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรเป็นการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ ความศรัทธา ในการขอฝนจากพญาแถนเช่นเดียวกับบ้านคอนเขือง มีการเตรียมการ ขั้นตอน เนื้อหาเพื่อสืบสาน ความเชื่อ ความศรัทธา ความสามัคคีรักใคร่ปรองดองกัน การมีส่วนร่วม ช่วยเหลือเอื้ออาทร ของคนในชุมชนเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรเปลี่ยนแปลงไปให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว และภาคส่วนธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง องค์กรรัฐและเอกชนมีบทบาทหลักในการจัดงาน ประชาชน หรือชุมชนต่างๆมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของประเพณีบุญบั้งไฟน้อยลง แม้ว่ารูปแบบและพิธีกรรมจะยังคงเหมือนในอดีต แต่คุณค่า ความหมายและจุดประสงค์ของการจัดงานเปลี่ยนแปลงไปจากการสืบทอดตำนานความเชื่อ การสร้างความมือ สร้างความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ไปสู่ความบันเทิงสนุกสนาน การแข่งขัน การพนัน

หรือธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลกระทบให้เกิด ปัญหาทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น ปัญหา
ค่าใช้จ่าย การเล่นเกมพนัน หนี้สิน ยาเสพติดแฝงมาในงาน

แนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมของบ้านคอนเคือง ต้องเริ่มต้นจากกลุ่ม
ที่สนใจปัญหาในเรื่องนี้ร่วมกัน แล้วสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน
นำข้อมูลดังกล่าวมาสร้างความเข้าใจ และความตระหนัก สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชน
ให้เกิดความเข้าใจขยายออกไปจนกระทั่งมีพลังพอที่จะกำหนดแนวทางการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิม โดย
อยู่บนพื้นฐานการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ และคุณค่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมากกว่าการดำรง
ไว้เพียงรูปแบบ พิธีกรรมเท่านั้น การฟื้นฟูอาจเริ่มต้นจากคนที่เข้าใจกลุ่มเล็กไปสู่กลุ่มใหญ่ จาก
รูปแบบ พิธีกรรมสู่คุณค่าภายในแท้จริง ซึ่งต้องอาศัยการทำงานอย่างต่อเนื่องยาวนาน